

Nazwa modułu: Antropologia kulturowa, Socjologia kultury

Rok akademicki: 2012/2013 Kod: HKL-1-202-s Punkty ECTS: 8

Wydział: Humanistyczny

Kierunek: Kulturoznawstwo Specjalność: —

Poziom studiów: Studia I stopnia Forma i tryb studiów: Stacjonarne

Język wykładowy: Polski Profil kształcenia: Ogólnoakademicki (A) Semestr: 2

Strona www: <http://www.wh.agh.edu.pl/main/pl/programy-zajec-i-sylabusy>

Osoba odpowiedzialna: prof. zw. dr hab. Trzcński Łukasz (lukasz.trzcinski@agh.edu.pl)

Osoby prowadzące: prof. zw. dr hab. Trzcński Łukasz (lukasz.trzcinski@agh.edu.pl)
dr Maksymowicz Agata (amaksym@agh.edu.pl)

Opis efektów kształcenia dla modułu zajęć

Kod EKM	Student, który zaliczył moduł zajęć wie/umie/potrafi	Powiązania z EKK	Sposób weryfikacji efektów kształcenia (forma zaliczeń)
Wiedza			
M_W001	student poznaje podstawową terminologię nauk społecznych i humanistycznych	KL1A_W01	Kolokwium
M_W002	poznawanie podstawowych koncepcji teoretycznych dotyczących problematyki kultury oraz zależności zachodzących pomiędzy nimi, a zmianami zachodzącymi w różnych obszarach kultury w społeczeństwie	KL1A_W07, KL1A_W12, KL1A_W11	Kolokwium
M_W003	dostrzega i potrafi wyjaśnić rolę, znaczenie kultury w procesach przemian zachodzących w społeczeństwie	KL1A_W12	Kolokwium
Umiejętności			
M_U001	dostrzega zależności zachodzące pomiędzy zjawiskami kulturowymi	KL1A_U06	Kolokwium
M_U002	potrafi dostrzegać i interpretować kulturowy dorobek człowieka, a także zjawiska zachodzące w wielokulturowym świecie	KL1A_U21	Kolokwium

M_U003	dzięki zdobytej wiedzy o formach uczestnictwa w kulturze, o znaczeniu wartości i norm funkcjonujących w społeczeństwie nabywa kompetencje do publicznego wypowiedzania się i wyrażania opinii	KL1A_U08	Kolokwium
Kompetencje społeczne			
M_K001	zna zakres posiadanej przez siebie wiedzy, rozumie potrzebę nieustannego dokształcania się i rozwoju zawodowego	KL1A_K01	Kolokwium

Matryca efektów kształcenia w odniesieniu do form zajęć

Kod EKM	Student, który zaliczył moduł zajęć wie/umie/potrafi	Forma zajęć										
		Wykład	Ćwiczenia audytoryjne	Ćwiczenia laboratoryjne	Ćwiczenia projektowe	Konwersatorium	Zajęcia seminaryjne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia terenowe	Zajęcia warsztatowe	Inne	E-learning
Wiedza												
M_W001	student poznaje podstawową terminologię nauk społecznych i humanistycznych	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W002	poznawanie podstawowych koncepcji teoretycznych dotyczących problematyki kultury oraz zależności zachodzących pomiędzy nimi, a zmianami zachodzącymi w różnych obszarach kultury w społeczeństwie	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W003	dostrzega i potrafi wyjaśnić rolę, znaczenie kultury w procesach przemian zachodzących w społeczeństwie	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Umiejętności												
M_U001	dostrzega zależności zachodzące pomiędzy zjawiskami kulturowymi	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_U002	potrafi dostrzegać i interpretować kulturowy dorobek człowieka, a także zjawiska zachodzące w wielokulturowym świecie	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_U003	dzięki zdobytej wiedzy o formach uczestnictwa w kulturze, o znaczeniu wartości i norm funkcjonujących w społeczeństwie nabywa kompetencje do publicznego wypowiedzania się i wyrażania opinii	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kompetencje społeczne												
M_K001	zna zakres posiadanej przez siebie wiedzy, rozumie potrzebę nieustannego dokształcania się i rozwoju zawodowego	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Treść modułu zajęć (program wykładów i pozostałych zajęć)

Wykład

Socjologia kultury

1. Geneza pojęcia kultury i jego wieloznaczność. Typy definicji kultury.
2. Podstawowe pojęcia: dobra kultury, wzór kulturowy, wartości, subkultura (kontrkultura, kultura alternatywna), cywilizacja
3. Podstawowe cechy kultury. Płaszczyzny zjawisk kulturowych: materialna, behawioralna, psychologiczna, aksjonormatywna.
4. Klasyfikacja kategorii kultury: kultura bytu, kultura społeczna, kultura symboliczna.
5. Typy kultury symbolicznej: kultura ludowa, popularna, elitarna, narodowa.
6. Relacje między socjologią a antropologią kulturową.
7. Mechanizmy wpływu kultury na życie społeczne: proces socjalizacji – definicje, koncepcje; wzór osobowy i jego historyczne uwarunkowania oraz funkcje; kulturowy ideał osobowości; wartości – geneza, rodzaje, funkcje
8. Wybrane tematy socjologii kultury: subkultury młodzieżowe, środki masowego komunikowania.
9. Ponowoczesność w kulturze.
10. Nowe ruchy religijne: New Age.
11. ŚŚmierć – jako zjawisko kulturowe. Zjawisko eutanazji w świecie ponowoczesnym.

Cel wykładu: Celem wykładu jest zaznajomienie studentów z ogólną tematyką antropologii kultury. Zagadnienia przedstawione podczas wykładu zostaną naświetlone nie tylko od strony antropologii kulturowej, ale także od strony antropologii biologicznej, oraz filozoficznej.

Podstawowe problemy:

1. Wstęp.
  - a. Określenie wymagań, zarys zagadnień
  - b. Antropologia kulturowa: definicje i określenia
  - c. Antropologia kulturowa, a antropologia biologiczna i filozoficzna –zakres problematyki. Czy człowiek jest bytem dynamicznym, czy też posiada jakąś stałą naturę? O co pytamy w każdej koncepcji antropologicznej i jaki jest ich zakres, jak się dopełniają. a. Dualizm pojęć natury i kultury. Obecnie ta opozycja traci na znaczeniu w analizach antropologicznych. Nieostrość tych przeciwieństw, zwłaszcza w obliczu badań neurobiologicznych, wskazujących na inny wymiar. Modele umysłu. Natura ludzka w ujęciu antropologii filozoficznej, biologicznej i kulturowej.
2. Historia badań antropologicznych, nurty, szkoły i metody badawcze.
  - a. Ewolucjonizm, dyfuzjonizm, funkcjonalizm
  - b. Strukturalizm i neostrukturalizm, szkoły semiotyczne
  - c. Symbolizm
3. Problem natury ludzkiej
  - b. Określenia i definicje natury i kultury: wielość i rodzaje definicji.
  - d. Zagadnienie „prawa naturalnego”, ideologiczny wymiar tego sporu.
4. Antropogeneza

Dylematy współczesności: teoria ewolucji, a tzw. „inteligentny projekt”: problem ideologizacji dyskusji naukowej.

a. Teorie powstania człowieka i kwestia kryterium człowieczeństwa, anagenetyczne i kladogenetyczne modele ewolucji. Dylemat neandertalczyka. Rola genetyki w koncepcjach antropogenezy. „Afrykańska Ewa”.

b. Zmienność obrazu drzewa genealogicznego człowieka pod wpływem dokonujących się nieustannie odkryć naukowych.

c. Zagadnienie powstania zjawiska samoświadomości i zagadnienie tożsamości osobowej – kwestia indywidualizacji – myślenie zbiorowe, kształtowanie się odrębności osobowej.

d. mowa gramatyczna, koncepcje jej powstania i jej rola w procesie antropogenezy.

5. Kultury pre – historyczne (solutrejska, oryniacka, magdaleńska) sztuka, wyobrażenia świata w malarstwie jaskiniowym odtwarzany światopogląd.: sztuka mobilna, dymorfizm płciowy.

6. Społeczności zbieracko-łowieckie,

a. Kompleks wierzeń szamańskich : pochodzenie i zakres. Postać szamana – cechy charakterystyczne, model postaci szamana. Wyobrażenie świata w koncepcjach archaicznych. Zagadnienie wyobrażeń archetypowych i ich trwałość. Problem socjalizacji w społeczeństwach pierwotnych –

b. Problem interpretacji szamanizmu : badania nad odmiennymi stanami świadomości (psychiatryczna S. Grof i. in., interpretacje semiotyczne, E. Novikowa,

c. Psychoanalityczna

7. Magia religia nauka. Mana. Rodzaje magii.

a. M. Mauss, E. Durkheim

b. Radcliffe Brown

c. B. Malinowski

8. Rewolucja neolityczna

a. Społeczności wczesno rolnicze i ogrodnicze – uwarunkowania materialne i duchowe. Zmiana kulturowa związana z przejściem na osiadły tryb życia. Kultury Wielkiej Bogini i matriarchat: współczesna dyskusja.

b. Charakterystyczne cechy symbolizacji i mitologii epipaleolitycznych i społeczeństw pasterskich

c. Narodziny cywilizacji. Pierwsze cywilizacje, cechy wspólne

9. Rodzina i systemy pokrewieństwa

a. Typy więzi rodzinnych

b. płęć: genetyczna, chromosomalna, wewnętrzna, zewnętrzna, fenotypowa, metrykalna, psychoseksualna, androgynizacja, problem samoidentyfikacji.

c. pokrewieństwo jako system symboliczny

10. Mit i rytuał

a. Definicje mitu, relacja mit – rytuał w antropologii kulturowej

b. Zasadnicze typy mitologii i ich uwarunkowania symboliczne

c. Mity początku, eschatologiczne, bohaterskie

11. Rytuały przejścia

Rytuał – szkoły

a. Koncepcje A. van Gennepa i V. Turnera

b. Współczesna rytualizacja życia.

12. Przestrzeń czas i człowiek

a. Orientacja w przestrzeni: chaos i kosmos

b. Makrokosmos – mezokosmos – mikrokosmos

c. Ciało jako podstawa symbolizacji i metaforyzacji

13. Śmierć jako zjawisko kulturowe

a. Śmierć w perspektywie antropologii biologicznej

- b. Śmierć w perspektywie antropologii filozoficznej
- c. Śmierć w perspektywie antropologii religii
- d. Śmierć w perspektywie antropologii kulturowej
- 14. Problem psychofizyczny
  - a. Dotychczasowe propozycje rozwiązań: dualizm, monizm, epifenomenalizm.
  - c. Podejście psychologii transpersonalnej i holistycznej
- 12. Człowiek i technika
  - a. Społeczeństwo informacyjne
  - b. Nowa mitologia: mit wiecznego postępu
- 13. Metafory cyberprzestrzeni
  - d. Perspektywa kogniistyki i neurobiologii
- 14. Antropologia fundamentalizmu
  - a. Fundamentalizm kulturowy a procesy akulturacji
  - b. Fundamentalizm religijny
- 15. Podsumowanie problematyki

Wykład

Antropologia kultury

Cel wykładu: Celem wykładu jest zaznajomienie studentów z ogólną tematyką antropologii kultury. Zagadnienia przedstawione podczas wykładu zostaną naświetlone nie tylko od strony antropologii kulturowej, ale także od strony antropologii biologicznej, oraz filozoficznej.

Podstawowe problemy:

1. Wstęp.
  - a. Określenie wymagań, zarys zagadnień
  - b. Antropologia kulturowa: definicje i określenia
  - c. Antropologia kulturowa, a antropologia biologiczna i filozoficzna –zakres problematyki. Czy człowiek jest bytem dynamicznym, czy też posiada jakąś stałą naturę? O co pytamy w każdej koncepcji antropologicznej i jaki jest ich zakres, jak się dopełniają. a. Dualizm pojęć natury i kultury. Obecnie ta opozycja traci na znaczeniu w analizach antropologicznych. Nieostrość tych przeciwieństw, zwłaszcza w obliczu badań neurobiologicznych, wskazujących na inny wymiar. Modele umysłu. Natura ludzka w ujęciu antropologii filozoficznej, biologicznej i kulturowej.
2. Historia badań antropologicznych, nurty, szkoły i metody badawcze.
  - a. Ewolucjonizm, dyfuzjonizm, funkcjonalizm
  - b. Strukturalizm i neostrukturalizm, szkoły semiotyczne
  - c. Symbolizm
3. Problem natury ludzkiej
  - b. Określenia i definicje natury i kultury: wielość i rodzaje definicji.
  - d. Zagadnienie „prawa naturalnego”, ideologiczny wymiar tego sporu.
4. Antropogeneza
  - Dylematy współczesności: teoria ewolucji, a tzw. „inteligentny projekt”: problem ideologizacji dyskusji naukowej.
    - a. Teorie powstania człowieka i kwestia kryterium człowieczeństwa, anagenetyczne i kladogenetyczne modele ewolucji. Dylemat neandertalczyka. Rola genetyki w koncepcjach antropogenezy. „Afrykańska Ewa”.
    - b. Zmienność obrazu drzewa genealogicznego człowieka pod wpływem dokonujących się nieustannie odkryć naukowych.
    - c. Zagadnienie powstania zjawiska samoświadomości i zagadnienie tożsamości osobowej – kwestia indywidualizacji – myślenie zbiorowe, kształtowanie się odrębności osobowej.
    - d. mowa gramatyczna, koncepcje jej powstania i jej rola w procesie antropogenezy.

5. Kultury pre - historyczne (solutrejska, oryniacka, magdaleńska) sztuka, wyobrażenia świata w malarstwie jaskiniowym odtwarzany światopogląd.: sztuka mobilna, dymorfizm płciowy.
6. Społeczności zbieracko-łowieckie,
  - a. Kompleks wierzeń szamańskich : pochodzenie i zakres. Postać szamana - cechy charakterystyczne, model postaci szamana. Wyobrażenie świata w koncepcjach archaicznych. Zagadnienie wyobrażeń archetypowych i ich trwałość. Problem socjalizacji w społeczeństwach pierwotnych -
  - b. Problem interpretacji szamanizmu : badania nad odmiennymi stanami świadomości (psychiatryczna S. Grof i. in., interpretacje semiotyczne, E. Novikowa,
  - c. Psychoanalizyczna
7. Magia religia nauka. Mana. Rodzaje magii.
  - a. M. Mauss, E. Durkheim
  - b. Radcliffe Brown
  - c. B. Malinowski
8. Rewolucja neolityczna
  - a. Społeczności wczesno rolnicze i ogrodnicze - uwarunkowania materialne i duchowe. Zmiana kulturowa związana z przejściem na osiadły tryb życia. Kultury Wielkiej Bogini i matriarchat: współczesna dyskusja.
  - b. Charakterystyczne cechy symbolizacji i mitologii epipaleolitycznych i społeczeństw pasterskich
  - c. Narodziny cywilizacji. Pierwsze cywilizacje, cechy wspólne
9. Rodzina i systemy pokrewieństwa
  - a. Typy więzi rodzinnych
  - b. płęć: genetyczna, chromosomalna, wewnętrzna, zewnętrzna, fenotypowa, metrykalna, psychoseksualna, androgynizacja, problem samoidentyfikacji.
  - c. pokrewieństwo jako system symboliczny
10. Mit i rytuał
  - a. Definicje mitu, relacja mit - rytuał w antropologii kulturowej
  - b. Zasadnicze typy mitologii i ich uwarunkowania symboliczne
  - c. Mity początku, eschatologiczne, bohaterskie
11. Rytuały przejścia
Rytuał - szkoły
  - a. Koncepcje A. van Gennepa i V. Turnera
  - b. Współczesna rytualizacja życia.
12. Przestrzeń czas i człowiek
  - a. Orientacja w przestrzeni: chaos i kosmos
  - b. Makrokosmos - mezokosmos - mikrokosmos
  - c. Ciało jako podstawa symbolizacji i metaforyzacji
13. Śmierć jako zjawisko kulturowe
  - a. Śmierć w perspektywie antropologii biologicznej
  - b. Śmierć w perspektywie antropologii filozoficznej
  - c. Śmierć w perspektywie antropologii religii
  - d. Śmierć w perspektywie antropologii kulturowej
14. Problem psychofizyczny
  - a. Dotychczasowe propozycje rozwiązań: dualizm, monizm, epifenomenalizm.
  - c. Podejście psychologii transpersonalnej i holistycznej
12. Człowiek i technika
  - a. Społeczność informacyjna
  - b. Nowa mitologia: mit wiecznego postępu
13. Metafory cyberprzestrzeni
  - d. Perspektywa kogniistyki i neurobiologii

14. Antropologia fundamentalizmu

- a. Fundamentalizm kulturowy a procesy akulturacji
- b. Fundamentalizm religijny

15. Podsumowanie problematyki

Ćwiczenia audytoryjne

Antropologia kultury - ćwiczenia

Celem zajęć jest przegląd głównych, klasycznych szkół antropologicznych oraz analiza wybranych problemów antropologii kulturowej. W ich trakcie analizowane są założenia metodologiczne, główne pojęcia, oraz wizje kultury charakterystyczne dla ewolucjonizmu, funkcjonalizmu, relatywizmu i interpretacjonizmu. Poza tym omawiane są problemy symbolu, rytuału, specyfiki gatunkowej człowieka i kulturowego konstruowania płci. Podporą dla rozważań teoretycznych jest bogaty materiał etnograficzny. Studenci czytają klasyczne studia kultur tradycyjnych oraz oglądają materiały filmowe przedstawiające zwyczaje egzotycznych ludów. W czasie zajęć odtwarzany jest także film dokumentalny dotyczący życia i badań Bronisława Malinowskiego, oraz film przedstawiający sylwetkę Jane Goodall i wyniki jej czterdziestoletnich, przełomowych dla nauki badań zwyczajów dzikich szympanów. Kurs skorelowany jest z odbywającymi się w pierwszym semestrze ćwiczeniami do przedmiotu „Wstęp do kulturoznawstwa”, dlatego nie uwzględnia w programie strukturalizmu i postrukturalizmu, szeroko omówionych w trakcie zajęć ze „Wstępu”.

Dokładny program:

I. Specyfika człowieka jako gatunku. Człowiek a inne naczelne.

Celem zajęć jest próba antropologicznego ujęcia specyfiki gatunkowej człowieka.

Problem ten rozważany jest w oparciu o prezentowany materiał filmowy, oraz wiedzę wyniesioną przez studentów z innych kursów.

Literatura uzupełniająca:

A. Szyjewski, Etnologia religii, Kraków 2001, rozdz. V i VI (Biologiczne podstawy kultury i religii, Antropogeneza i geneza wierzeń religijnych) s. 133 – 206.

E. Nowicka, Świat człowieka – świat kultury, Warszawa 2007, rozdz. V (Geneza kultury), s. 180 – 225.

D. Morris, Naga małpa, Warszawa 1974.

J. Goodall, W cieniu człowieka, Warszawa 1974.

J. Goodall, Przez dziurkę od klucza; trzydzieści lat obserwacji szympanów nad potokiem Gombe, Warszawa 1995.

J. Diamond, Trzeci szympan; ewolucja i przyszłość zwierzęcia zwanego człowiekiem, Warszawa 1996.

T. Bielicki, O pewnej osobliwości człowieka jako gatunku, w: „Znak”, nr 1/1993.

Materiały dodatkowe:

Film dokumentalny „Żyjące dziko szympanse. W poszukiwaniu genów człowieka”, reż. Michael Boeckmann, 43 min.

II. Ewolucjonizm. Teoria magii Jamesa Frazera.

Podstawą dyskusji na tych zajęciach są fragmenty tekstu J.G. Frazera Złota gałąź.

Omawiane i poddawane krytyce są główne założenia ewolucjonizmu antropologicznego oraz Frazerowska teoria magii i religii.

Lektura obowiązkowa:

J. G. Frazer, Złota gałąź, Warszawa 1965, Wstęp, s. 9-22, oraz rozdz. III, Magia sympatyczna, s. 37-69.

Literatura uzupełniająca

A. Barnard, Antropologia, Warszawa 2006, rozdz. III, Podejścia ewolucjonistyczne, s. 60 – 84

F. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery

tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska, Kraków 2007, *Rozwój antropologii w Wielkiej Brytanii, 1830 - 1898*, s. 11 - 22.

E. Krawczyk, *Antropologia kulturowa. Klasyczne kierunki, szkoły i orientacje*, Lublin 2003, rozdz. II, *Ewolucjoniści i ewolucyjne schematy rozwojowe*, s. 37-65.

A. Szyjewski, *Etnologia religii*, Kraków 2001, rozdz. III, *Przejawy „myślenia nieoswojonego”*, s. 72 - 111.

M. Buchowski, *Magia i rytuał*, Warszawa 1993.

B. Malinowski, *Magia, mit, religia*, Dzieła t. VII, Warszawa 1987.

III. Funkcjonalizm. Bronisław Malinowski i jego badania Wysp Trobrianda
Zajęcia podzielone są na trzy części. Pierwsza z nich poświęcona jest prezentacja sylwetki, metody i wyników badań Bronisława Malinowskiego. Druga analizie podstawowych założeń funkcjonalizmu jako typu refleksji antropologicznej. Trzecia omówieniu najbardziej charakterystycznych cech kultury Wysp Trobrianda.

Lektura obowiązkowa

B. Malinowski, *Argonauści Zachodniego Pacyfiku. Relacje o Poczynaniach i przygodach krajowców z Nowej Gwinei*, Warszawa 1986, *Wprowadzenie*, s. 27-58

Tenże, *Życie seksualne dzikich w północno-zachodniej Melanezji*, rozdz. VII *Płodzenie i ciąża w wierzeniach i zwyczajach krajowców*, s. 279-316.

Literatura uzupełniająca

B. Malinowski, *Dzieła*, Warszawa (różne podtytuły, różne wydania).

A. Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2006, rozdz. V, *Funkcjonalizm i funkcjonalizm strukturalny*, s. 100 - 122.

F. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, *Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska*, Kraków 2007, Malinowski i Radcliffe-Brown, 1920-1945, s. 22-34.

E. Krawczyk, *Antropologia kulturowa. Klasyczne kierunki, szkoły i orientacje*, Lublin 2003, rozdz. IV, *Nurt funkcjonalistyczny w antropologii*, 83-106.

M. Flis, A. K. Paluch (red.), *Antropologia społeczna Bronisława Malinowskiego*, Warszawa 1982.

J. Tokarska - Bakir, *Malinowski jako paradoks kłamcy*, w: *Respublica Nowa*, 11/2002

B. Olszewska-Dyoniziak, *Bronisław Malinowski, twórca nowoczesnej antropologii społecznej*, Zielona Góra 1996.

A. Krzyżaniak-Gumowska, *Trobriandy “Życie seksualne dzikich” - wiek później*
Dar magii ogrodowej, „Polityka” 12 czerwca 2010, wydanie internetowe:

<http://www.polityka.pl/swiat/obyczaje/1506188,1,trobriandy-zycie-seksualne-dzikich---wiek-pozniej.read>

Materiały dodatkowe:

Filmu dokumentalny „Szlachetny dzikus”, reż. Jerzy Domaradzki, 53 min.

IV. Funkcjonalizm (2). Wymiana darów w społeczeństwach pierwotnych.

Teksty Bronisława Malinowskiego i Marcela Maussa są podstawą do dyskusji nad pojęciem i znaczeniem daru w społeczeństwach pierwotnych, oraz ich interpretacją funkcjonalistyczną. Przedmiotem analizy są zjawiska wymiany u Pigmejów (wzajemne dary rodzin łączących się poprzez małżeństwo), Trobriandczyków (wymiana kula) i Kwakiutłów (potlacz). Ilustracją zajęć jest materiał fotograficzny - archiwalne zdjęcia potlacz u Kwakiutłów i kula na Wyspach Trobrianda.

Lektura obowiązkowa:

B. Malinowski, *Argonauści Zachodniego Pacyfiku. Relacje o Poczynaniach i przygodach krajowców z Nowej Gwinei*, Warszawa 1986, rozdz. III *Istota Kula*, s. 126-155.

M. Mauss, *Szic o darze. Forma i podstawa wymiany w społeczeństwach archaicznych*, w: E. Nowicka (red.) *Świat człowieka, świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii*, Warszawa 2007, s. 107-169.

Literatura uzupełniająca: patrz literatura do zajęć nr. III

M. Mauss, E. Durkheim, Socjologia i antropologia, Warszawa 1973.

M. Mauss, H. Hubert, Esej o naturze i funkcji ofiary, Kraków 2005.

Materiały dodatkowe:

Materiał fotograficzny na temat potlacz i kula.

Strona internetowa poświęcona kulturze Kwakiutłów, dostępna pod adresem www.lanec.edu/library/don/copper.htm

V. Relatywizm. Konfiguracjonizm Ruth Benedict

Tekst Ruth Benedict jest głównym punktem odniesienia w dyskusji nad specyfiką i głównymi pojęciami relatywizmu jako nurtu refleksji antropologicznej.

Lektura obowiązkowa:

R. Benedict, Wzory kultury, Warszawa 2002, II Różnorodność kultur, III Integracja kultur, s. 100-139, VIII Jednostka i wzór kultury, s. 348-379.

Literatura uzupełniająca:

R. Benedict, Chryzantema i miecz: wzory kultury japońskiej, Warszawa 2003.

A. Barnard, Antropologia, Warszawa 2006, rozdz. VII, Od relatywizmu do kognitywistyki, s. 146 – 170.

F. Barth, A. Gingrich, R. Parkin, S. Silverman, Antropologia. Jedna dyscyplina, cztery tradycje: brytyjska, niemiecka, francuska i amerykańska, Kraków 2007, Krąg Boasa i narodziny antropologii kulturowej, s. 287 – 306.

E. Krawczyk, Antropologia kulturowa. Klasyczne kierunki, szkoły i orientacje, Lublin 2003, rozdz. V, Amerykańska szkoła kultury i osobowości, s. 107 – 127.

C. Geertz, My/Nie-My, czyli aMerYka-NIE aMerYka, w: Cliford Geertz, Dzieło i życie, Warszawa 2000, s.141-174.

VI. Relatywizm (2) . Koncepcja języka Edwarda Sapira i Benjamina Whorfa

Tematem zajęć jest relatywistyczne ujęcie problemu języka. Omawiana jest Sapirowska koncepcja języka i nieświadomego modelowania zachowań społecznych, hipoteza Sapira – Whorfa, struktura i metafizyka języka Indian Hopi.

Lektura obowiązkowa:

E. Sapir, Nieświadome modelowanie zachowań w społeczeństwie, w: E. Nowicka (red.) Świat człowieka, świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii, Warszawa 2007, s. 421-434

B.L. Whorf, Model uniwersum Indian, w: E. Nowicka (red.) Świat człowieka, świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii, Warszawa 2007 s. 435-441.

Literatura uzupełniająca:

B. L. Whorf, Język, myśl i rzeczywistość, Warszawa 1982.

E. Sapir, Kultura, język, osobowość, Warszawa 1978.

A. Paluch, 1990, Mistrzowie antropologii społecznej, Warszawa 1990, s.178-203.

J. Adamowska, S. Niebrzegowska, W zwierciadle języka i kultury, Lublin 1999.

P. Bytniewski, Język i kultura w koncepcji E. Sapira i B.L. Whorfa, w: J. Puzina, J.

Bartmiński, Język a kultura, tom 2, Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne, Wrocław 1991

D. Chandler, The Sapir – Whorf Hypotesis, dostępne pod linkiem

www.aber.ac.uk/media/Documents/short/whorf.html

Wendland M., Relatywizm komunikacyjny a problem międzykulturowego porozumienia, dostępne pod linkiem www.hc.amu.edu.pl/numery/2/homocommunicativus2.pdf

VII. Relatywizm (3). Kultura a osobowość – badania Ralpha Lintona i Margaret Mead.

Zajęcia podzielone są na dwie części. Pierwsza z nich poświęcona jest dyskusji nad, centralnym dla tego nurtu relatywizmu, problemem relacji między kulturą a osobowością. Głównym punktem odniesienia jest koncepcja osobowości Ralpha Lintona. W drugiej części zajęć omawiane są fragmenty słynnego studium Margaret Mead Dojrzwianie na Samoa.

Lektura obowiązkowa:

R. Linton, Rola kultury w kształtowaniu osobowości, w: E. Nowicka (red.) Świat człowieka, świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii, Warszawa 2007, s. 458-473.

M. Mead, Dojrzwanie na Samoa, w: E. Nowicka (red.) Świat człowieka, świat kultury. Antologia tekstów klasycznej antropologii, Warszawa 2007, s. 474-506.

Literatura uzupełniająca:

M. Mead, Dojrzwanie na Samoa: psychologiczne studium młodzieży w społeczeństwie pierwotnym pisane na użytek cywilizacji zachodniej; Dojrzwanie na Nowej Gwinei: studium porównawcze wychowania w społeczeństwie pierwotnym, Warszawa 1986.

M. Mead, Płeć i charakter w trzech społecznościach pierwotnych, Warszawa 1986.

M. Mead, Kultura i tożsamość: studium dystansu międzypokoleniowego, Warszawa 1978.

E. Głazurewska, Płeć i antropologia: kulturowa koncepcja płci w ujęciu Margaret Mead, CEE – Centrum Edukacji Europejskiej, Toruń 2005.

Z. Mach, Kultura i osobowość w antropologii amerykańskiej, Kraków – Warszawa 1989.

S. Stain, Margaret Mead, Derek Freeman and Samoans, dostępne pod linkiem www.stpt.usf.edu/~jsokolov/314mead1.html

VIII. Interpretatywna teoria kultury Cliforda Geertza

Przedmiotem zajęć są główne założenia interpretacjonizmu i charakterystyczna dla niego wizja kultury i antropologii. Wizja ta jest znacząco odmienna od omawianych do tej pory ze względu na pewien rys postmodernistyczny. Odstąpienie tej różnicy jest jednym z zadań dyskusji.

Lektura obowiązkowa:

C. Geertz, Opis gęsty – w stronę interpretatywnej teorii kultury, w: M. Kempny, E. Nowicka (red) Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej, Warszawa 2005, s. 35-59.

Literatura uzupełniająca:

C. Geertz, Interpretacja kultur. Wybrane eseje, Kraków 2005.

C. Geertz, Negara. Państwo-teatr na Bali w XIX wieku, Kraków 2006.

C. Geertz, Wiedza lokalna. Dalsze eseje z zakresu antropologii interpretatywnej, Kraków 2005.

C. Geertz, Dzieło i życie. Antropolog jako autor, Warszawa 2000.

C. Geertz, Zastane światło. Antropologiczne refleksje na tematy filozoficzne, Kraków 2003.

C. Geertz, „Anty-relatywizm”, w: Buchowski Michał (red.) Amerykańska antropologia postmodernistyczna. Warszawa 1999, s. 38-63.

C. Geertz, O gatunkach zmaconych (Nowe konfiguracje myśli społecznej), w: R. Nycz (red.), Postmodernizm. Antologia przekładów, Kraków 1996, s. 214-236.

A. Barnard, Antropologia, Warszawa 2006, rozdz. X, Podejścia interpretacyjne i postmodernistyczne, s. 213 – 239.

B. Olszewska-Dyoniziak, Co to jest postmodernizm w antropologii, w: B. Olszewska-Dyoniziak (red.), Antropologiczne wizje kultury, Ustroń 2004, s. 209-222.

Materiały dodatkowe:

Wywiad z Cliffordem Geertzem na youtube, dostępny pod linkami:

Cz. I www.youtube.com/watch?v=3dQDx3axrDs&feature=channel

Cz. II www.youtube.com/watch?v=d6FftV-XGV0&feature=channel

IX. Symbol i symbolizm w antropologii

Przedmiotem zajęć jest symbol jako przedmiot badań antropologicznym. Pierwsza część zajęć jest poświęcona analizie definicji i struktury symbolu w ujęciu Turnerowskim. Druga, Ortnerowskiej koncepcji symbolu kardynalnego.

Lektura obowiązkowa:

V. W. Turner, Badania nad symbolami, w: M. Kempny, E. Nowicka (red.), Badanie

kultury. Elementy teorii antropologicznej, Warszawa 2005, s. 85-106.

S. Ortner, O symbolach kardynalnych, w: M. Kempny, E. Nowicka (red.), Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej, Warszawa 2005, s. 106-117

Lektura uzupełniająca

V. Turner, Las symboli. Aspekty rytuałów u ludu Ndembu, Kraków 2007.

V. Turner, Gry społeczne, pola i metafory. Symboliczne działanie w społeczeństwie, Kraków 2005 .

V. Turner, Od rytuału do teatru, Warszawa 2006.

V. Turner, Proces rytualny. Struktura i antystruktura, Warszawa 2010.

V. Turner, E. Turner, Obraz i pielgrzymka w kulturze chrześcijańskiej, Kraków 2009.

M. Deflem, Rytuał, anty-struktura i religia, czyli Victora Turnera procesualna analiza symboli, artykuł dostępny pod linkiem www.victorturner.webpark.pl/opus.html

X. Rytuał jako przedmiot badań antropologicznych.

Ryty przejścia

Na zajęciach omawiana jest forma i atrybuty obrzędów przejścia, oraz pojęcia liminalności i communitas. Ilustracją do teorii, obok przykładów podawanych przez Turnera, jest materiał filmowy ukazujący rytmy przejścia w społeczeństwach pierwotnych i w kulturze zachodniej.

Lektura obowiązkowa:

V. Turner, Proces rytualny. Struktura i antystruktura, Warszawa 2010, rozdz. III, Liminalność i communitas, s. 115 - 142.

Lektura uzupełniająca:

Patrz zajęcia nr. IX

A. van Gennep, Obrzędy przejścia, Warszawa 2006.

R. A. Rappaport, Rytuał i religia w rozwoju ludzkości, Kraków 2007.

K. Podębski, Socjologia podróży, Poznań 2005, część: Pielgrzymowanie, rites de passage, sacrum, poszukiwanie tożsamości: Victor Turner, Eric Cohen, Nelson Graburn.

Materiały dodatkowe:

Film dokumentalny „Tabu”, cz. IV „Obrzędy przejścia”, prod. National Geographic (40 min.)

XI. Rytuał jako przedmiot badań antropologicznych (2).

Problem nieczystości.

Tematem zajęć jest nieczystość w ujęciu antropologicznym. W oparciu o tekst Mary Douglas rozważane są dwa alternatywne jej pojęcia – krytykowane przez autorkę tekstu, zakładające pomieszanie pojęcia nieczystości i sacrum w umysłowości pierwotnej, oraz prezentowane przez Douglas – utożsamiające pojęcie nieczystości z anomalią. Ze szczególną uwagą analizowany jest przykład rozumienia nieczystości w starożytnych Izraelitów, którego ilustracją jest Księga Kapłańska.

Lektura obowiązkowa:

M. Douglas, Czystość i zmaza, Warszawa 2007, s. 51-96.

Lektura uzupełniająca:

M. Douglas, Symbole naturalne. Rozważania o kosmologii, Kraków 2004.

M. Douglas, Ukryte znaczenia. Wybrane szkice antropologiczne, Kęty 2007.

M. Douglas, Profile kultury, w: M. Kempny, E. Nowicka (red.) Badanie kultury: elementy teorii antropologicznej, 2003, s. 149-169

Materiały dodatkowe:

Wywiad z Mary Douglas na youtube dostępny pod linkiem www.youtube.com/watch?v=yeoYjMekgZY&feature=channel

XII. Antropologiczna refleksja nad zagadnieniem płci.

Przedmiotem rozważań jest problem kulturowej konstrukcji płci, jej performatywności i uwikłania w relacje władzy.

Lektura obowiązkowa:

J. Butler, *Uwikłani w płęć. Feminizm i polityka tożsamości*, Warszawa 2008, Przedmowa, s. s. 11-32, rozdz. I, *Kobiety jako przedmiot feminizmu*, s.43-49, rozdz. II, *Obowiązkowy porządek biologicznej płci/ kulturowej płci/ pragnienia*, s. 50-53.

Literatura uzupełniająca:

J. Butler, *Walczące słowa. Mowa nienawiści i polityka performatywu*, Warszawa 2010.

J. Butler, *Żądanie Antygony. Rodzina między życiem a śmiercią*, Kraków 2010.

S. B. Ortner, *Czy kobieta ma się tak do mężczyzny jak "natura" do "kultury"?*, w: T. Hołówka (red.), *Nikt nie rodzi się kobietą*, Warszawa 1992.

H. Moore, *Płęć kulturowa i status – wyjaśnienie sytuacji kobiet*, w: M. Kempny, E. Nowicka (red.), *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej*, Warszawa 2005, s. 309-339.

A. Barnard, *Antropologia*, Warszawa 2006, rozdział IX, *Postrukturaliści, feministki i (inni) niezależni badacze*, s. 191 – 213.

R. Hryciuk, A. Kościańska (red.), *Gender. Perspektywa antropologiczna*, Warszawa 2007.

C. Owens, *Dyskurs Innych: feministki i postmodernizm*, w: R. Nycz (red.), *Postmodernizm. Antologia przekładów*, Kraków 1996, s. 421-452.

XIII. *Ponowoczesność jako przedmiot badań antropologicznych.*

Ostatnie zajęcia z tekstem poświęcone są antropologicznej analizie ponowoczesności i ponowoczesnych wzorów osobowości. Część zajęć przeznaczona jest na podsumowanie całego semestru.

Sposób obliczania oceny końcowej

• Antropologia kultury 50%

Socjologia kultury 50% •

Socjologia kultury

Wynik egzaminu w formie testu – 90%,

uczestnictwo i aktywność na zajęciach – 10%

Ocena Antropologia kultury – ćwiczenia

Na ocenę z ćwiczeń składa się wynik kolokium końcowego oraz aktywność i obecność na zajęciach.

Wymagania wstępne: brak

Wymagania dodatkowe: obecność na zajęciach, choć zgodnie z regulamniem nie jest obowiązkowa, to wszystkie treści przedstawione na wykładach będą wchodzić w zakres egzaminu.

Wymagania wstępne i dodatkowe

Socjologia kultury

Wymagania dodatkowe: obecność na zajęciach, choć zgodnie z regulamniem nie jest obowiązkowa, to wszystkie treści przedstawione na wykładach będą wchodzić w zakres egzaminu.

Zalecana literatura i pomoce naukowe

Socjologia kultury

Literatura podstawowa:

Marian Golka „Socjologia kultury”

Literatura zalecana:

1. A. Kłoskowska *Kultura masowa. Krytyka i obrona*

2. A. Kłoskowska *Socjologia kultury*

3. S. Czarnowski *Kultura w: „Dzieła”, tom I*

4. J. Huizinga *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*

5. A. Jawłowska *Kulturowy wymiar przemian społecznych*

6. M. Kempny, A. Kapcia, S. Łodziński *U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego*

7. N. Postman *Zabawić się na śmierć*

8. Ritzer *Magiczny świat konsumpcji*

9. R. Nycz (red) *Postmodernizm. Antologia przekładów*

Publikacje naukowe osób prowadzących zajęcia związane z tematyką modułu

Nie podano dodatkowych publikacji

Informacje dodatkowe

Brak

Nakład pracy studenta (bilans punktów ECTS)

Forma aktywności studenta	Obciążenie studenta
Egzamin lub kolokwium zaliczeniowe	4 godz
Samodzielne studiowanie tematyki zajęć	90 godz
Przygotowanie do zajęć	30 godz
Udział w ćwiczeniach audytoryjnych	30 godz
Udział w wykładach	60 godz
Sumaryczne obciążenie pracą studenta	214 godz
Punkty ECTS za moduł	8 ECTS